

OSIĄGNIĘCIA TADEUSZA SKAWINY
W ZAKRESIE GLEBOZNAWSTWA I REKULTYWACJI TERENÓW
ZDEWASTOWANYCH PRZEZ PRZEMYSŁ

W dniu 23 listopada 1976 r. zmarł w wieku 54 lat profesor zwyczajny dr inż. Tadeusz Skawina, wybitny specjalista w dziedzinie gleboznawstwa i rekultywacji terenów zdezastowanych przez przemysł oraz ochrony środowiska przyrodniczego, dyrektor Instytutu Kształtowania i Ochrony Środowiska Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie.

Odszedł człowiek wysoce utalentowany, pełen twórczej inwencji, nie-
spożytej energii, ogromnej pracowitości, posiadający głęboką wiedzę gle-
boznawczą i gruntoznawczą, doskonale znający środowisko przyrodnicze.

Mając ukończone studia rolnicze i doktorat nauk rolniczych z wy-
różnieniem (summa cum laude), uzyskany na Uniwersytecie Jagielloń-
skim w Krakowie w roku 1950, T. Skawina objął w 1951 roku kierow-
nictwo Katedry Gruntoznawstwa na AGH, a w 1968 roku stanowisko

dyrektora Instytutu Ochrony Powierzchni Górniczej, przemianowanego w 1972 r. na Instytut Kształtowania i Ochrony Środowiska. W roku 1955 otrzymał tytuł docenta, w roku 1962 tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1970 profesora zwyczajnego.

Profesor T. Skawina prowadząc badania gleboznawcze bardzo blisko współpracował z profesorem Walerym Goetlem i pod jego wpływem zaczął się począwszy od 1953 r. problematyką kształtowania i ochrony środowiska w rejonach górniczych, a w szczególności opracowaniem podstaw naukowych biologicznej i technicznej rekultywacji terenów zdewastowanych przez przemysł, tworząc w tej dziedzinie własną szkołę. Wyniki żmudnych, wieloletnich badań Profesora T. Skawiny, prowadzone wspólnie z gronem pracowników nauki i praktyków z różnych dyscyplin, w dużym stopniu zostały wdrożone do praktyki. Do ważniejszych osiągnięć w tym zakresie należy zaliczyć wyjaśnienie przebiegu procesów glebotwórczych na zwałowiskach kopalnianych oraz sformułowanie zasad kierowania tymi procesami w toku prac rekultywacyjnych. Dużej wagi sprawą było opracowanie metod i sposobów rekultywacji biologicznej zwałowisk i wyrobisk odkrywkowych.

Do ważnych osiągnięć należy także zaliczyć opracowanie zasad klasyfikacji terenów pogórnich oraz kryteriów do oceny toksyczności gruntów i metod jej neutralizacji, a także opracowanie systematyki działalności rekultywacyjnej dostosowanej do warunków górniczo-geologicznych kopalń odkrywkowych. Wreszcie ustalenie zasad i metod prognozowania i szacowania szkód w glebach powodowanych podziemną eksploatacją górniczą.

Profesor T. Skawina konsultował bądź opiniował projekty niemal wszystkich większych realizowanych w Polsce prac z zakresu rekultywacji terenów pogórnich i budowy stref ochronnych dla szczególnie uciążliwych dla otoczenia zakładów przemysłowych. Wymienione prace znajdowały bardzo wysoką ocenę naukową, jak również zainteresowanych resortów gospodarczych. Otrzymał za nie wiele nagród (między innymi Komisji Gleboznawczo-Górniczej GOP, PAN w 1959 r., ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego w 1961 r., ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego za działalność naukową w 1967 r., przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki w 1969 r., ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w 1972 r., rektora Akademii Górniczo-Hutniczej za prace naukowo-badawcze (ośmiokrotnie), Zjednoczenia Górniczo-Hutniczego Metali Nieżelaznych (czterokrotnie).

Z inicjatywy Profesora T. Skawiny nawiązana została międzynarodowa współpraca naukowo-techniczna w zakresie problematyki rekultywacji terenów zniekształconych przez przemysł, a zwłaszcza przez kopalnictwo. Systematyczne spotkania międzynarodowe, zjazdy, konferencje i sympozja odbywały się przy Jego czynnym udziale, najczęściej jako autora bądź współautora przedstawianych tam referatów (Kraków — 1958

i 1972, Bad Nidiggen w RFN — 1958, Lipsk — 1962, 1967 i 1968, Praga — 1964 i 1967, Katowice — 1965, Sofia — 1973, Moskwa — 1975 i 1976). Od 1972 r. Profesor T. Skawina był przewodniczącym międzynarodowej grupy specjalistów powołanej w celu ujednoczenia dotychczasowych i opracowania nowych metod badań laboratoryjnych i polowych dla potrzeb biologicznej rekultywacji środowiska. Na dwu kolejnych międzynarodowych kongresach górniczych (w 1972 r. w Budapeszcie i w 1974 r. w Limie — Peru) przedstawiane były referaty, których był współautorem. W 1975 r. referował wyniki badań nad rekultywacją zwałowisk górniczych zbudowanych z utworów toksycznych na amerykańsko-polskim sympozjum zorganizowanych przez Environmental Protection Agency USA w Denver — Colorado.

Jego zdolności organizacyjne oraz umiejętność kierowania dużymi zespołami, a przy tym wysoka kultura osobista sprawiały, że powierzano Profesorowi T. Skawinie odpowiedzialne zadania. I tak będąc od 1954 r. członkiem Komitetu Gleboznawstwa i Chemii Rolnej Polskiej Akademii Nauk pełnił w latach 1972–1974 funkcję wiceprzewodniczącego Komitetu, a od 1975 r. w związku z przejściem zagadnień rekultywacji gleb do Komitetu Melioracji PAN powierzono Mu stanowisko wiceprzewodniczącego tego Komitetu. W latach 1960–1974 był zastępcą przewodniczącego Zespołu Doradców Naukowych do spraw Kartografii Gleboznawczej przy Zakładzie Gleboznawstwa i Kartografii Gleb IUNG w Puławach, a także przewodniczący Rady Naukowej Zakładu Agrofizyki PAN. Tadeusz Skawina począwszy od 1947 r. był nieprzerwanie aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego. Tkwił ciągle w problematyce gleboznawczej wnosząc znaczny wkład do kartografii i systematyki gleb oraz wiedzy o ich właściwościach fizycznych. W latach 1953–1959 pełnił funkcję przewodniczącego Oddziału Krakowskiego PTG, a następnie przez wiele lat był członkiem Zarządu Głównego tego Towarzystwa.

Profesor T. Skawina był współautorem *Mapy Gleb Polski* w skali 1:300 000 (2 arkusze) wydanych przez IUNG w roku 1958, *Mapy Gleb Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego* w skali 1:50 000 wydanej w 1958 r., *Mapy Gleb Polski* w skali 1:500 000 wydanej przez Wydział Geologii w 1972 r. Za pracę naukową w zakresie kartografii gleb otrzymał w roku 1974 Nagrodę Specjalną Roku Nauki Polskiej przyznaną przez prezesa PAN i ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Wkład Profesora T. Skawiny do opracowania systematyki gleb przejawiał się w aktywnym uczestnictwie w pracach Komisji Nomenklatury, Klasyfikacji i Kartografii Gleb Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego (w latach 1960–1966 pełnił funkcję wiceprzewodniczącego tej Komisji) oraz współautorstwie wydanej przez PTG w 1972 r. *Systematyki Gleb Polski*. Za tę pracę Tadeusz Skawina otrzymał pośmiertnie nagrodę ze-

społową sekretarza Wydziału Nauk Rolniczych i Leśnych Polskiej Akademii Nauk.

Działając przez wiele lat w Komisji Fizyki Gleb Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego przyczynił się do ujednoczenia i zdefiniowania wielu pojęć dotyczących fizycznych właściwości gleb, był m.in. współautorem pracy pt. „Próba ustalenia dolnej granicy szkieletu glebowego”, przygotowanej na VIII Międzynarodowy Kongres Gleboznawczy w Bukareszcie w 1964 r.

Od 1960 r. Profesor T. Skawina przewodniczył Zespołowi Gleb Antropogenicznych w Komisji Technologii Gleb PTG wnosząc wiele własnych koncepcji. Wyniki prac tego Zespołu znalazły wyraz m.in. we wspomnianej *Systematyce Gleb Polski*.

Prof. T. Skawina był współautorem *Pięcioletniego Słownika Gleboznawczego* opracowanego w ramach Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego, wydanego przez PWN w 1976 r.

Udzielał się wydatnie jako członek Komitetu Redakcyjnego *Roczników Gleboznawczych* w latach 1962–1976, a także od 1968 r. jako zastępca redaktora naczelnego *Polish Journal of Soil Science*. Za wkład w rozwój nauki o glebie odznaczony został w roku 1961 Złotą Odznaką Honorową Polskiego Towarzystwa Gleboznawczego.

Pracując wydatnie naukowo profesor T. Skawina był jednocześnie dydaktykiem i wychowawcą młodzieży. Jego wykłady cieszyły się zawsze dużą frekwencją, prowadzone były w sposób interesujący, pięknym językiem, a przy tym, jak podkreślają Jego słuchacze, były bogate w treść merytoryczną.

Niezależnie od zajęć dydaktycznych w AGH wykładał w latach 1956–1958 gleboznawstwo na Wydziale Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej oraz w latach 1952–1974 na Wydziale Geografii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie. W ostatnich latach prowadził wykłady z zakresu ochrony przyrody na Studium Podyplomowym Wydziału Leśnego Akademii Rolniczej w Krakowie i Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej oraz na seminarium dla absolwentów Politechniki Śląskiej w Gliwicach.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt przyznania Profesorowi T. Skawinie na kilka miesięcy przed śmiercią przez międzynarodowe jury Nagrody Europy za prace w dziedzinie kształtowania krajobrazu.

Za całokształt działalności naukowej, dydaktycznej i społecznej Rada Państwa przyznała Profesorowi T. Skawinie Krzyż Oficerski i Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal 10-lecia Polski Ludowej i Medal 30-lecia PRL, a Minister Obrony Narodowej odznaczył Go Srebrnym Medalem „Za zasługi dla obronności Kraju”. Prezydium Polskiej Akademii Nauk przyznało Mu Medal 100-lecia Akademii (PAU, PAN — 1874–1974). Odznaczony był również licznymi odznakami honorowymi resortowymi i regionalnymi.

Do ostatnich dni swego intensywnego życia pozostawał Profesor Ta-deusz Skawina w wirze spraw naukowych i organizacyjnych. Zadziwił otoczenie niezwykłą obowiązkowością i życzliwością, choć wiele wymagał od siebie i od współpracowników. Pozostawił po sobie bogaty dorobek naukowy w postaci 130 opublikowanych prac, 2 patentów, około 40 prac nie publikowanych i kilkudziesięciu wdrożonych do praktyki projektów lub wytycznych. Kilkanaście spośród Jego prac zostało opublikowanych za granicą. Pozostawił wiele prac rozpoczętych, miał bowiem plany badawcze bardzo rozległe i dalekosiężne.

Należy mieć nadzieję, że uczniowie i współpracownicy Profesora T. Skawiny będą kontynuowali i rozwijali Jego dzieło.

Saturnin Zawadzki

ДОСТИЖЕНИЯ ТАДЕУША СКАВИНЫ В ОБЛАСТИ ПОЧВОВЕДЕНИЯ И РЕКУЛЬТИВИРОВАНИЯ ТЕРРИТОРИЙ ДЕФОРМИРОВАННЫХ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ

Резюме

Двадцать третьего ноября 1976 года скончался в возрасте 54 лет профессор доктор инженер Тадеуш Скавина, выдающийся специалист в области почвоведения и рекультивирования (регенерации) территорий деформированных промышленностью, а также в области охраны естественной среды, директор Института формирования и охраны среды Горно-металлургической академии в Кракове. Он был членом редакционной коллегии Ежегодника почвоведения и заместителем главного редактора Polish Journal of Soil Science. Покойный исполнял ответственные обязанности в Комитете почвоведения и агрохимии Польской академии наук, в Комитете мелиорации ПАН и в нескольких научных советах и рабочих коллективах между прочим в Польском обществе почвоведов, состоял тоже членом Международного общества почвоведов. По инициативе профессора Т. Скавины было налажено продолжающееся до сего дня международное научно-техническое сотрудничество в отношении проблемы рекультивирования территорий деформированных промышленностью, а особенно горным делом. Он был председателем международного коллектива специалистов по унифицированию исследовательских методов биологического восстановления среды.

Профессором Т. Скавиной внесен крупный вклад в отрасль науки и почве, особенно в отношении картографии и систематики почв. Им создана собственная школа в области биологического рекультивирования территорий деформированных промышленностью. Оставлено им богатое научное достояние в форме 130 опубликованных трудов, 2 патентов, около 40 неопубликованных работ и нескольких десятков внедренных в практику проектов либо директивов. Многие Его труды появились тоже в зарубежных журналах.

Труды Профессора Т. Скавины получали высокую оценку. Он был лауреатом многих наград и премии, а в 1976 году международное жюри удостоило Его Премией „Европы“ за труды из области формирования ландшафта.

ACHIEVEMENTS OF TADEUSZ SKAWINA IN THE FIELD OF SOIL SCIENCE AND RECULTIVATION OF AREAS DEVASTATED BY INDUSTRY

Summary

On November 23, 1976 died at the age of 54 years Prof. Dr. Eng. Tadeusz Skawina, a prominent specialist in the field of soil science and recultivation of areas devastated by industry as well as in the field of the natural environment protection. He was head of the Department of Formation and Protection of Natural Environment, Academy of Mining and Metallurgy in Cracow, a member of the Editorial Committee of the journal *Roczniki Gleboznawcze* and Deputy General Editor of the *Polish Journal of Soil Science*. The deceased fulfilled responsible duties in the Committee on Soil Science and Agricultural Chemistry, Polish Academy of Sciences, in several Scientific Councils and working groups of the Polish Society of Soil Science and other associations; he was also a member of the International Society of Soil Science. On the initiative of Professor T. Skawina the international scientifico-technical cooperation, continued up to now, on the problems of recultivation of areas devastated by industry, and particularly by mining, has been established.

Professor T. Skawina brought an important contribution into the soil science, particularly into the field of cartography and systematics of soil. Moreover, he established his own school in the field of biological and technical recultivation of areas devastated by industry. He left behind a rich scientific output, consisting of 130 published and about 40 unpublished works, 2 patents and several tens of projects introduced into practice as well as guidelines. Several tens of his works have been published abroad.

The works of Professor T. Skawina were highly estimated. He was granted many rewards and prizes and in 1976 was adjudged by the international jury the Europe Reward for works on the landscape formation.